

София, февруари 1989 година

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

01-05-2 /2.11.89

57

ДО

ПОЛИТБЮРО НА ЦК НА БКП

И Н Ф О Р М А Ц И Я

от Петър Младенов - министър на външните работи

Относно: хода и резултатите на Виенската общоевропейска среща

Виенската среща (4.11.1986-19.1.1989 г.) и свързаните с нея консултации между държавите от ОВД и НАТО по мандата за преговори по конвенционалното разоръжаване в Европа (17.2.1987-10.1.1989 г.) преминаха в условията на сложна политико-дипломатическа борба за нормализирането на отношенията Изток-Запад, за климат на разведряване и политическа стабилност.

Конкретното съдържание на постигнатите резултати налага те да се анализират и оценяват реалистично. За пръв път в хелзинкския процес така ярко се прояви взаимодействието между вътрешна и външна политика на държавите. Особено силно въздействие оказва утвърждаването на новото политическо мислене и процесът на преустройство в СССР и другите социалистически страни. Това доведе до много нови и подробни договорености по правата на човека и хуманитарната област. Изместването на оста в хелзинския процес към хуманитарните въпроси стана

паралелно с повишаване ролята на човешкия фактор в процесите на преустройство в социалистическите страни. Върху хода на преговорите особено позитивно повлия подобряването в отношенията СССР-САЩ, развитието на контактите и диалога в междудържавните отношения Изток-Запад. Механизмът за преговори във военната област, както и програмата от 11 общеевропейски срещи до 1992 (за 3 години ще се проведат толкова мероприятия, колкото не са били проведени за 14) представляват важно постижение за социалистическите страни.

Резултатите от Виенската среща са изключително важен нов момент в развитието на отношенията Изток-Запад на европейския континент, с потенциал за благотворно въздействие върху цялостната международна обстановка. Те са практическа стъпка към реализацията на стратегическата концепция на социалистическите страни - изграждането на "общоевропейски дом". От осъществяването на тези резултати ще зависи по-нататъшната динамика на преустройството на системата от международни отношения съгласно принципите на новото политическо мислене, укрепването на позициите и престижа на социализма на международната арена.

Подход и позиции на страните

Социалистическите страни започнаха преговорите с изходни позиции, които скоро бяха задминати от вътрешнополитическите процеси в редица от тях, най-вече в СССР. Характерна особеност на преговорите бяха и проявилите се за пръв път толкова релефно нюанси и различия в подходите и позициите на отделните социалистически страни - като правило в пряка зависимост от формите и интензивността на процесите на преустройство във всяка една от тях.

Групата на ОВД бе относително по-сплотена по военните въпроси, със значителни вътрешни различия в хуманитарната област. Изявиха се съществени недостатъци в съюзните механизми за съгласуване и съвместно отстояване на позиции. Това се отрази неблагоприятно на крайните резултати от преговорите по много въпроси.

Линията на съветската делегация се определяше от потребностите на развитието и задълбочаването на процеса на демократизация в СССР. Тя приемаше такива предложения на Запада, които вече са в процес на реализация в страната или предстоят да бъдат реализирани. Делегациите на Унгария и Полша подчертаваха необходимостта от "неблоков подход" в общоевропейския процес; ангажираха се със съвместни позиции на ОВД само след големи трудности или когато това им бе изгодно. Унгария интернационализира спора си с Румъния, търсеше (и срещу съответни отстъпки намираше) западна подкрепа за да оказва натиск върху Букурещ. Противно на известната си практика, Румъния се стремеше към изработване на единни позиции на ОВД. След приемането на документа румънската делегация по указания на ръководството на СРР изрази резерви по редица от виенските хуманитарни договорености, след което срещу Румъния отново бе подета масирана враждебна политическа и пропагандна кампания.

Делегациите на ГДР, ЧССР, НРБ, СРР се оказаха в сложна ситуация, поради постоянно проявяващите се тенденции към "пълно откриване в хуманитарната област", което затрудни изработването на балансиран и компромисни договорености.

Делегацията на НРБ се стремеше да прокара единен подход и позиции, и успяваше в отделни случаи да намира подходящи форми за това. Подкрепа оказваше делегацията на ГДР.

Западът като цяло действуваше единно, използвайки изградените в рамките на НАТО и ЕИО механизми за координация, съгласуване и съвместно отстояване на позициите си. Западната стратегия бе чрез договорености в хуманитарната област и учредяването на контролен механизъм по изпълнението да влияе в желаното от него направление на вътрешните процеси на преустройство в социалистическите страни, включително чрез узаконяването и защитата на антисоциалистическа опозиция. Под претекста за балансирано развитие на хелзинския процес Западът искаше да получи "цена" за успеха

на преговорите по мерки за доверие (Стокхолмската конференция), за съгласието си за тяхното продължаване и особено за започването на преговори между 23-те страни от ОВД и НАТО по конвенционалното разоръжаване в Европа.

Характерно за поведението на западната група бе, че и водещите, и малките западноевропейски страни се отнасяха с подозрителност към всяко постигнато между СССР и САЩ взаимно разбирателство и се стремяха винаги да упражняват контрол върху преговорите, дори с цената на забавянето им. Наред с това "умерените" от Западна Европа (Франция, ФРГ, Италия) не можаха да парират претенциите на "екстремистите" (САЩ, Канада, Англия) и това също удължи преговорите и се отрази на резултатите им. Франция (подкрепяна донякъде от Испания) се противопостави енергично на опитите на САЩ да извадят от общоевропейския процес военната проблематика, особено въпросите на разоръжаването. Френско-американският спор също забави преговорите, но крайният му резултат съответствуваше на позициите, защитавани и от ОВД.

Неутралните и необвързаните страни действуваха като хетерогенна група, която в решаващи моменти играеше ролята на посредник, но наред с това прокарваше свои позиции и виждания. Очерталото се във Виена отслабване на позиционната издържливост на дипломацията на социалистическите страни им предостави по-голяма свобода на действия. Това се отрази особено неблагоприятно в хуманитарната област, в която налагаха становищата си ставащите все "по-пронатовски" Австрия, Швеция и Швейцария. По военните въпроси позициите на неутралните и необвързаните, макар и неустойчиви и неиздържливи, бяха в известна степен по-близки до становищата на държавите от ОВД, особено с цел да се осигури бъдещите преговори между 23-те страни от ОВД и НАТО по конвенционалното разоръжаване да протичат в рамките на общоевропейския процес. В условията на растящи контакти Изток-Запад посредническите възможности на неутралните и необвързаните продължават да намаляват.

Анализ и оценка на основните резултати

Постигнати бяха съществени резултати по много въпроси. Някои са особено важни още на този етап (например хуманитарната област и екологическата среща в София), други могат да придобият особен потенциал в бъдеще (задължителното участие на трета страна при мирното уреждане на някои видове междудържавни спорове, чийто списък предстои да се изработи).

С първостепенна важност и неотложен характер за нашата страна се очертават три категории въпроси, изискващи съответни решения.

1. Учредява се механизъм от два вида военни преговори - едните с участието на 23-те страни от ОВД и НАТО по конвенционалното разоръжаване в Европа, другите - с участието на 35-те страни от общоевропейския процес по мерки за доверие и сигурност (продължаване на Стокхолмската конференция). По силата на това развитие Виенските преговори по Централна Европа ще бъдат прекратени през февруари т.г.

Подготовката на преговорите на 23-те се натъкна на трудности, свързани с техния предмет - дали се обхващат оръжията с двойно назначение, както и зоната - по-специално изключването на част от турската територия в Азия. Стремещът на Турция да изключи от преговорите потенциала за заплаха срещу Кипър, породиха остри разногласия между нея и Гърция, които според някои оценки сериозно са се отразили на неотдашните опити за подобряване на отношенията между двете страни (духът на Давос). На започващите на 6 март т.г. преговори НАТО ще се стреми да наложи едностранни съкращения на силите на ОВД, главно танковете и артилерията. Специфичните ни отговорности за южния фланг на ОВД налагат в нашия подход да отчитаме значителните изключения от турската територия и сили, неучастието на СФРЮ в преговорите и евентуалните съкращения, стремещът на СРР към бързи и едностранни съкращения, както и обстоятелството, че на Балканите динамиката на ръста на военните усилия зависи не само от